

INSEGURETAT RESIDENCIAL AL MÓN LOCAL: DISCRIMINACIONS A BARCELONA I ELS SEUS IMPACTES SOBRE LA SALUT 2024

Coordinació: **Lucía Delgado i Maria Campuzano**

Equip d'adquisició de dades: **Gergő Berta, Irene Galván, Diego Sánchez, Lucía Delgado, Maria Campuzano, Agustí Emperador, Àlex Verdejo**

Equip de redacció, anàlisi de dades i entrevistes: **Maria Campuzano, Nicolás O`Ryan, Irene González, Lucía Delgado, Gabriele D'Adda, Grup Habitatge i Salut de l'Agència de Salut Pública de Barcelona**

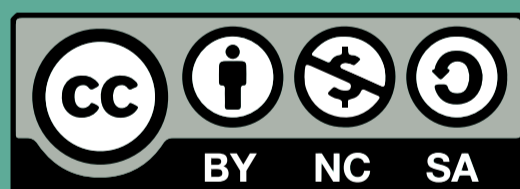
Equip revisió: **Irene Escorihuela, Miguel Ruíz, Josep Babot**

Disseny, maquetació: **L'Enxarxada SCCL**

Impressió: **Ivelcolor**

Any: **2024**

Llicència: **CC BY SA**

Aquest document està publicat sota llicència Reconeixement - NoComercial - Compartir. Igual que permet que altres remescles, adaptin i desenvolupin la feina sense fins comercials, sempre que acreditin diguin la seva autoria i llicenciïn les seves noves creacions en els mateixos termes.

Agraïments

Aquest nou informe no hauria estat possible si la Vanessa Valiño (directora de l'ODESCA de 2006 a 2015) no hagués promogut aquest tipus d'estudis junt amb l'equip de l'entitat i la PAH en aquell moment.

El passat 7 de novembre un càncer ens la va arrabassar, però d'ella tindrem la seva llum i la seva irreverència per continuar exigint i defensant el dret a l'habitatge i a la ciutat. T'estimem i sempre et tindrem al nostre cor.

Alhora agraïm la participació de les persones anònimes que arriben cada dilluns i cada dos dimecres a les assemblees de la PAH Barcelona i l'APE, respectivament. Gràcies per ser valentes i poder explicar les vostres vivències que en molts casos podrien protagonitzar una sèrie de televisió. Sou un exemple a seguir de dignitat i de superació. Gràcies per fer-nos partícips de la vostra vida.

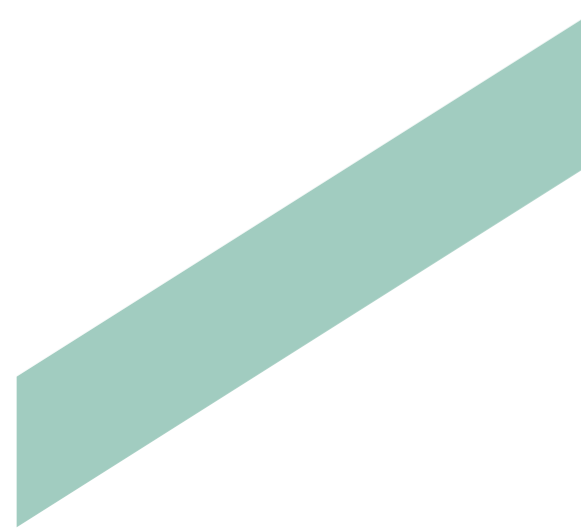

Índex

1. Introducció i metodologia	3
L'enquesta sobre inseguretat residencial	4
Les entrevistes	5
2. Perfil socioeconòmic	7
3. Interseccions de la inseguretat residencial: discriminació i salut	13
4. Relats de vida	19
5. Conclusions i recomanacions	23
6. Bibliografia	26

Tenir un habitatge i poder pagar serveis bàsics com l'aigua o la llum semblen, avui en dia, un privilegi. Les persones migrants en situació de precarietat econòmica han afrontat sempre una situació encara més difícil que la població autòctona amb els mateixos recursos, a causa de la discriminació racial i de la manca de xarxes socials o familiars. En aquest informe, es vol aprofundir en aquestes discriminacions, que des de les entitats que el coordinem hem observat que s'han accentuat després de la pandèmia de la covid-19 i de les diferents guerres, tant globals com locals.

Com es pot accedir a un habitatge sent migrant i sense permís de residència, tot i tenir recursos econòmics? Per què, si fa més de deu anys que visc a Catalunya, no tinc residència i, per tant, no puc accedir al dret a la taula d'emergència? Per què, tot i tenir dret a un comptador social, el procés es retarda? Com ens afecta tot això a la salut? Per què, pel fet de ser racialitzada, em tracten de manera diferent? Com podem fer-hi front?

Són preguntes que ens han ressonat durant aquest estudi, i, sense pretendre donar-hi una resposta tancada, volem que també et facin reflexionar.

Introducció i metodologia

Aquest informe conté els resultats de l'estudi sobre inseguretats residencial, pobresa energètica i els seus efectes en la salut mental de les persones, realitzat per la Plataforma d'Afectades per la Hipoteca (PAH) de Barcelona, l'Aliança contra la Pobresa Energètica (APE), l'Observatori DESCA, l'Associació Internacional d'Enginyeria sense Fronteres i l'Agència de Salut Pública de Barcelona. L'estudi es basa en les experiències de les persones que, afectades per diverses situacions d'exclusió residencial o de vulneracions en l'accés als subministraments bàsics, participen d'aquestes entitats, on troben assessorament i acompanyament per a garantir els seus drets a aquests béns bàsics.

En aquesta ocasió, l'estudi s'ha concebut amb l'objectiu de descriure el context de les persones en situació d'inseguretat residencial per raons econòmiques, explorant com aquesta es relaciona amb diversos eixos d'inequitat o d'opressió, com el país d'origen i el gènere, així com els impactes en experiències d'infrahabitatge, discriminació per motius d'origen i problemes de salut mental. Per tal de dur a terme aquest estudi, s'han realitzat enquestes a participants d'aquests espais, i s'han fet anàlisis estadístiques d'aquests determinants. Les dades quantitatives obtingudes es complementen amb entrevistes que apropen narratives d'experiències viscudes, i contribueixen a la comprensió de les dinàmiques socials, econòmiques i institucionals a l'origen de les situacions de vulnerabilitat descrites.

Tal com denuncia SOS Racisme [1], la discriminació racista en l'àmbit de l'habitatge és estructural i està molt normalitzada. En un informe publicat el 2019 es denuncia que el 21% dels casos recollits pel Servei d'Atenció i Denúncia (SAiD) responen a vulneracions del dret d'accés a l'habitatge; aquesta discriminació es perpetua després en el manteniment i gaudi digne d'aquest. De fet, un informe de la mateixa entitat publicat el 2024 [2] recull que els àmbits que recullen la majoria de les denúncies recollides pel SAiD són habitatge, sanitat i educació, destacant la dificultat de llogar un pis quan la propietat sap que es tracta d'una persona racialitzada.

Un altre estudi, realitzat per Aliou Diallo [3], recull que el 80% de les agències de lloguer contactades a Girona i Salt aplicaven discriminació racial; a la ciutat de Barcelona dades publicades per l'Ajuntament indiquen la persistència de la discriminació per motiu d'origen amb una acceptació de la discriminació per motius d'origen ètnic del 62,3% i una facilitació de la discriminació del 23,7% [4]. Aquesta vulneració de drets sovint respon a un imaginari racista molt estès a la nostra societat, que atribueix a les persones racialitzades comportaments determinats i negatius en l'ús dels habitatges, com també en relació amb la pobresa i capacitat de pagament.¹

1. A més dels prejudicis culturals i xenòfobes relaciona persona racialitzada amb pobresa i, per tant, major possibilitat d'impagament del lloguer. Recollit al CEDRE, 2020 [5].

Pel que fa a l'accés als subministraments bàsics, trobem en primer lloc la vulneració derivada de les dificultats de disposar d'un habitatge amb títol de propietat o de lloguer i, per tant, d'un contracte regular de llum o gas. Veure's obligades a connectar els subministraments de manera irregular aboca les famílies a una situació major d'inseguretat, risc d'incendi i electrocució, a més de tall de subministrament. D'altra banda, en cas de disposar d'un contracte vigent, les persones en situació irregular que no disposen de DNI o NIE veuen sistemàticament rebutjada la seva sol·licitud al bo social elèctric i no poden accedir a les úniques ajudes disponibles, tot i complir els requisits de renda establerts.

D'altra banda, el percentatge de persones de nacionalitat estrangera² a Barcelona que no poden mantenir la casa a una temperatura adequada (28,7%) o que tenen retards en el pagament de factures (23,6%) és netament superior que el que mostren els indicadors per a persones amb nacionalitat espanyola -18,7% i 9,6%, respectivament.

Pel que fa a l'infrahabitatge, es calcula que el 2022 a Catalunya hi havia prop d'1,3 milions de persones en habitatges inadequats, de les quals 915.000 en habitatges insegurs [6] (amença de desnonament, sota amenaces violentes, real·lotjades, sense complir les condicions mínimes d'habitabilitat). Les persones migrades tenen el triple de probabilitats de caure en aquesta situació i, a més, al 56% de les llars on hi ha problemes amb l'habitatge hi ha famílies amb infants i adolescents.

D'altra banda, cal contribuir a desmuntar el relat que les ocupacions són incíviques o per aprofitar-se de la situació, ja que diversos testimonis recollits i publicats anteriorment [7] deixen entreveure la gran complexitat a la qual s'enfronten les famílies que ocupen, que a més han d'acceptar que vivint sense títol habilitant s'arrisquen en tot moment a ser desnonades, perdre casa seva i no tenir un accés digne als subministraments bàsics. Tal com recull aquest informe de l'Observatori DESCA [7], la Llei d'Estrangeria buida de drets a les persones estrangeres, limitant l'exercici d'activitats diàries essencials. Sumat al racisme immobiliari, corren un risc molt elevat de no trobar pis al mercat privat i no tenir més opció que ocupar, el real·lotjament en habitacions i d'altres habitatges en condicions precàries.

Segons el darrer informe INSOCAT, els col·lectius amb un major risc de pobresa a Catalunya són les dones, els menors de 16 anys i, especialment, les persones amb nacionalitat estrangera (46,8% de risc). Així i tot, tal com es relata al mateix informe, la pobresa no és només la manca de recursos econòmics, sinó que comporta una sèrie de condicionants com la reducció de

l'autonomia i capacitat de presa de decisions, viure en un estat d'alerta permanent orientat a la supervivència, etc., que alhora generen més dificultats per sortir de l'exclusió social i residencial. Les diferents maneres en què el racisme s'expressa -estructural, social, institucional- generen encara més dificultats en l'accés als drets socials bàsics, tal com es podrà veure al llarg del document

El present estudi divideix la informació en quatre seccions. La primera construeix perfils socioeconòmics a partir de la població enquestada, fent distincions entre els factors que porten a situacions de major vulnerabilitat segons el país d'origen i el gènere. La segona distingeix les formes en què aquests col·lectius són afectats per la inseguretat residencial. A la tercera secció s'inclouen diversos relats, construïts a partir de les entrevistes realitzades de les experiències de tres participants de la PAH i l'APE. Finalment, es fan una sèrie de recomanacions a partir de les conclusions que es poden treure d'aquest estudi.

L'enquesta sobre inseguretat residencial

Les dades que es presenten a l'estudi són fruit d'una enquesta en línia amb l'objectiu de l'estudi prèviament descrit. La població d'estudi està formada per persones que pateixen inseguretat residencial per raons econòmiques, un col·lectiu que sovint queda infrarepresentat a les estadístiques oficials. Això es deu a factors com la dificultat d'accés als estudis i enquestes, la mobilitat elevada o la desconfiança cap a les institucions. Es tracta de persones que han participat en la PAH i l'APE al llarg de l'any 2023-2024. La mostra consta de 153 persones que accedeixen als serveis d'assessorament d'aquestes entitats. Per tal de tenir una bona base d'anàlisi, finalment s'ha treballat amb una mostra total de 138 persones, seguint el criteri de no considerar aquelles enquestes en les quals hi havia més d'un 10% de preguntes no completes.

L'enquesta, realitzada presencialment, inclou 141 preguntes que es divideixen en 5 seccions: caracterització socioeconòmica i demogràfica, migració i discriminació, situació d'habitatge, situació de subministraments i salut mental. Les preguntes, sempre que ha estat possible, s'han escollit per ser comparables amb estadístiques oficials. L'enquesta està pensada per durar de mitjana 20 minuts aproximadament.

L'anàlisi de les dades recollides és descriptiva i presenta els resultats desagregats per gènere i país de naixement, agrupat segons el nivell de renda del país d'origen, basat en la classificació del Banc Mundial de 2023.

2. Tot i així, les dades oficials no tenen dades desagregades per motius ètnics i/o racials, com si succeeix a altres països, fet pel qual és difícil mesurar la discriminació estructural que poden patir les diferents comunitats (àrabs, senegaleses, llatinoamericanes...) que fan dècades i/o generacions que estan nacionalitzades

Les entrevistes

Amb l'objectiu de comptar amb relats que ajudin a entendre sota quines dinàmiques estructurals es desenvolupa la inseguretat residencial de les persones migrants, s'han fet 3 entrevistes a dones provinents de diferents països del sud global³. Durant aquestes entrevistes s'ha aprofundit en les dificultats que troben per aconseguir allotjaments dignes, així com els tractes discriminatoris i amenaçants rebuts, entre d'altres, per part de les institucions públiques, sobretot quan es troben en situacions administratives irregulars.

Cal esmentar que els relats es presenten amb pseudònims, ja que si bé l'objectiu de l'estudi és donar a conèixer les situacions que es veuen obligades a enfrontar les persones migrades en inseguretat residencial, no volem contribuir a la seva estigmatització particular o posar-les més en risc, garantint la confidencialitat de tot allò que han volgut compartir amb nosaltres.

Les entrevistes es presenten a l'informe en format de relats de vida per tal d'aconseguir aquesta comprensió dels diferents factors i circumstàncies que, en conjunt, condueixen les persones inevitablement a situacions de precarietat residencial. A continuació, s'inclou una breu presentació de les activistes que han accedit a ser entrevistades i compartir la seva experiència:

3. La categoria de sud global no es desenvolupa al llarg d'aquest informe. No obstant això, durant l'estudi es fa un anàlisi considerant la renda mitjana dels països d'origen de les persones enquestades. Sense voler establir una equivalència, per a efectes d'aquest anàlisi es pot relacionar el concepte de sud global amb el que aquí es categoritza com "països de renda mitja i baixa".

La Maria

1

és mexicana, té vint-i-sis anys i va arribar a l'Estat espanyol fa cinc anys; viu a Barcelona amb la seva parella i filla petita. Ella no té documents, la qual cosa també dificulta l'accés a la nacionalitat espanyola per part de la seva filla. Aquesta situació ha limitat el seu accés a serveis bàsics i ha generat incertesa constant sobre el seu futur residencial, passant per diversos apartaments amb problemes de subministrament i convivència, fins a la seva actual estada en una pensió temporal, on enfronten limitacions per fer activitats quotidianes. La Maria ha percebut actituds discriminatòries tant en anteriors interaccions socials com en el tracte rebut en alguns serveis de suport. Participa en la PAH des de 2023.

La Tània

2

és peruana, té quaranta-nou anys, va arribar a l'Estat espanyol el 2021 i viu a l'Hospitalet de Llobregat amb la seva parella i els seus cinc fills, en situació d'ocupació. No ha pogut regularitzar la seva situació legal, la qual cosa dificulta el seu accés a lloguer, treball estable i ajudes socials. Ha patit talls d'aigua i ha aconseguit finalment accedir a un comptador social, encara que rep factures massa elevades. Als serveis socials ha rebut tractes discriminatoris i amenaces respecte a la seva situació legal i de vulnerabilitat, dificultant el seu accés a ajudes i afectant la seva salut mental i la dels seus fills. La Tània fa més d'un any que participa en la PAH i l'APE.

L'Anna

3

és marroquina, té quaranta-cinc anys, va arribar a l'Estat espanyol el 2006 i viu sola en una habitació llogada al barri de Sant Antoni, a Barcelona. Malgrat comptar amb permís de residència, fa front a la inseguretat laboral i actualment depèn exclusivament de la renda garantida de ciutadania, insuficient per a cobrir les seves necessitats bàsiques, inclosos els subministraments. Al llarg del temps, ha hagut de residir a allotjaments compartits i precaris, sense contracte formal i en condicions difícils, la qual cosa li ha generat problemes d'impagament i desnonaments per part d'un gran propietari. Ha sol·licitat suport dels serveis socials, encara que les respostes rebudes han estat insuficients i en ocasions discriminatòries, descoratjant-la a denunciar formalment la seva situació. L'Anna fa més d'un any que també participa en la PAH i l'APE.

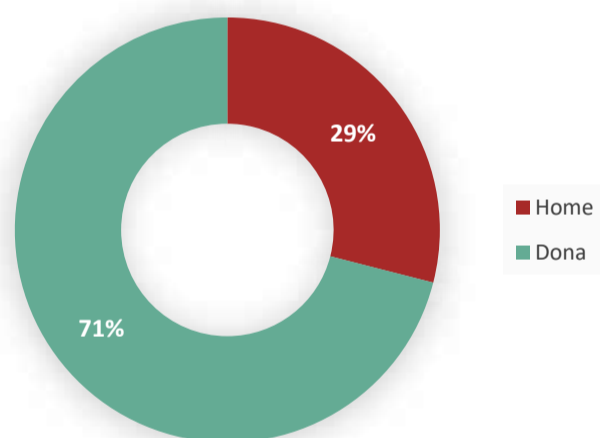
2

Perfil socioeconòmic

En aquest apartat es caracteritzen les persones en situació d'inseguretat residencial que han arribat a la PAH o l'APE. Atès que aquest estudi té el focus en contingències relacionades amb migracions i gènere, es posa especial èmfasi en aquestes variables i la seva relació amb altres determinants de la vulnerabilitat. Aquí es mostra l'edat, tipus d'unitat familiar, règim de tinença dels habitatges, situació laboral, ingressos i esforç que impliquen les despeses d'habitatge i subministraments de les persones enquestades.

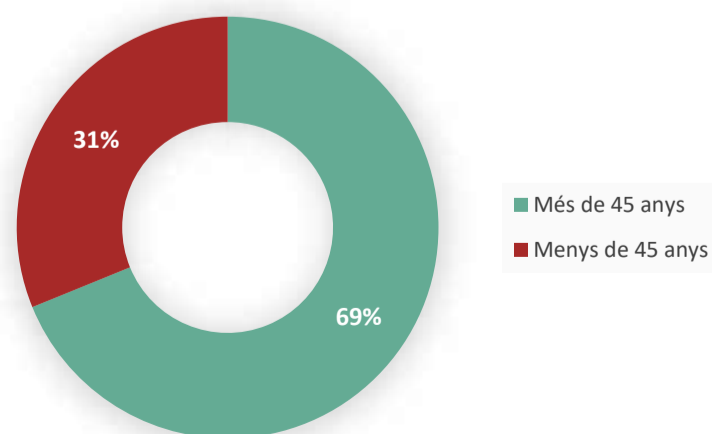
De les 138 persones enquestades, 98 s'identifiquen com a dones, un 71%; i 40 com a homes, un 29% (figura 1). Aquests percentatges són coherents amb el que s'ha vist als dos informes anteriors [8] [9] ja publicats sobre inseguretat residencial i pobresa energètica en relació amb la salut, que recullen informació entre els anys 2017-2020 i 2021-2022. Una vegada més, la presència de dones és notòriament major, ja que són qui es responsabilitza més dels problemes quotidians de la llar, i també les que pateixen més impactes amb relació a l'exclusió residencial, com es mostrarà més endavant.

Figura 1. Identitat de gènere de la població enquestada (%). Font: Elaboració pròpia.

S'han utilitzat dos segments d'edat per a l'anàlisi: més de 45 anys i menys. Es veu que les persones enquestades són majoritàriament majors de 45, amb 95 persones -que equivalen a un 68,8%-, mentre que 43 són menors a aquesta edat, corresponent a un 31,2% (figura 2). Per tant, es troba una major concentració d'inseguretat residencial en les persones majors que participen en aquests espais.

Figura 2. Interval d'edat de la població enquestada. Font: Elaboració pròpia.

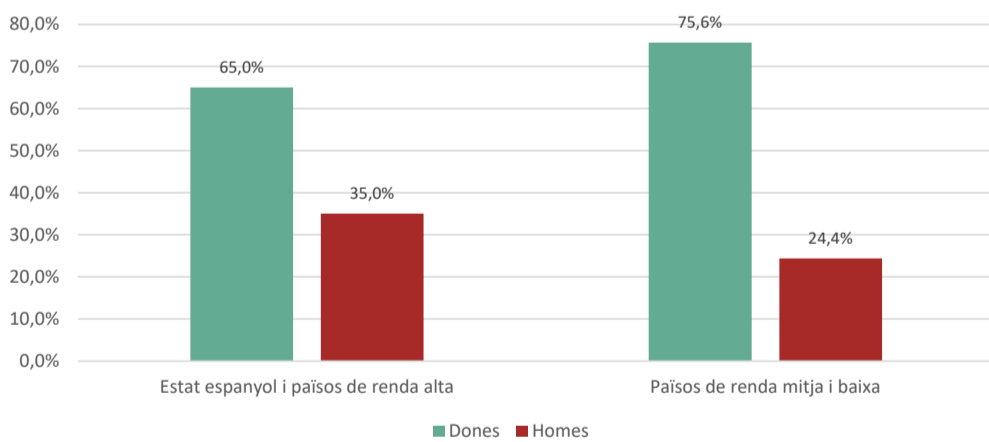

Per entendre les dades segons el país de naixement, hem agrupat les persones en dues categories basades en la classificació del Banc Mundial: 'Estat espanyol i països de renda alta' i 'Països de renda mitjana i baixa'. Aquesta classificació ens permet veure les diferències entre aquests dos grups. En total, el 43,5% de les persones enquestades provenen de l'Estat espanyol o de països de renda alta mentre que el 56,5% són originàries de països de renda mitjana i baixa. Aquest fet indica una major presència de persones d'aquest segon grup de països, percentatge més elevat que el que trobem a la població general de Barcelona.

En concret, dins de la primera categoria, hi ha persones de l'Estat espanyol, de l'Uruguai i dels Estats Units. Entre els països de renda mitjana i baixa, la majoria provenen d'Amèrica Llatina i el Carib (principalment de l'Equador i el Perú), seguides per persones d'Àfrica (de les quals la majoria són del Marroc) i d'altres procedents d'Àsia i països de l'est d'Europa.

Ara bé, si mirem aquestes dades per gènere, es fan evidents algunes diferències. Entre les persones de països de renda mitjana i baixa, el 76,6% són dones i el 24,4% són homes. En canvi, en els països de renda alta, la proporció és de 65% dones i 35% homes. Aquestes dades mostren una major representació a la nostra enquesta de dones entre les persones nascudes en països de renda mitjana o baixa en situació d'inseguretat residencial a les assemblees de la PAH i de l'APE (figura 3).

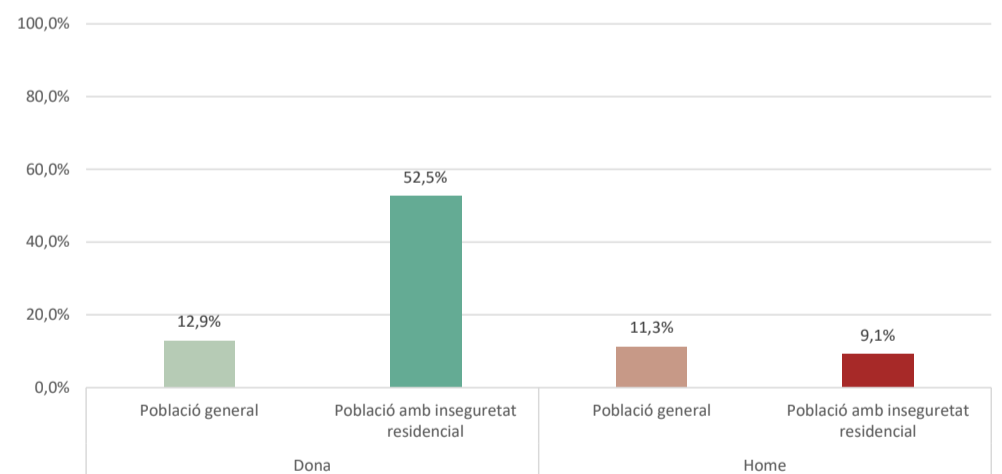
Figura 3. Gènere segons nivell de renda del país d'origen. Font: Elaboració pròpia.

Les dones nascudes fora de l'Estat espanyol manifesten experimentar més discriminació per motius d'origen o ètnia que els homes, especialment en situacions de vulnerabilitat com la inseguretat residencial. Més de la meitat d'aquestes dones (52,5%) han declarat haver patit discriminació per motius d'origen o ètnia, un percentatge molt superior al que van declarar les dones a l'Enquesta de Salut de Barcelona, amb un 12,9%. Això també contrasta amb el percentatge d'homes en situació d'inseguretat residencial, dels quals només el 9,1% afirmen haver patit aquesta discriminació, una xifra que no és estadísticament diferent de la que van declarar els homes a l'Enquesta de Salut (11,3%) que es pot veure en la figura 4.

Aquesta diferència subratlla que el gènere, combinat amb l'origen, pot incrementar el risc de discriminació en contextos de precarietat, posant de manifest que les dones migrades en condicions d'inseguretat residencial viuen una doble vulnerabilitat pel fet de ser dones i d'haver nascut fora de l'Estat espanyol.

Figura 4: persones nascudes fora de l'Estat espanyol que declaren haver patit discriminació a causa del país d'origen o ètnia en població general i en població amb inseguretat residencial segons gènere. Font: Enquesta de Salut de Barcelona 2021 [10] i Enquesta inseguretat residencial 2024.

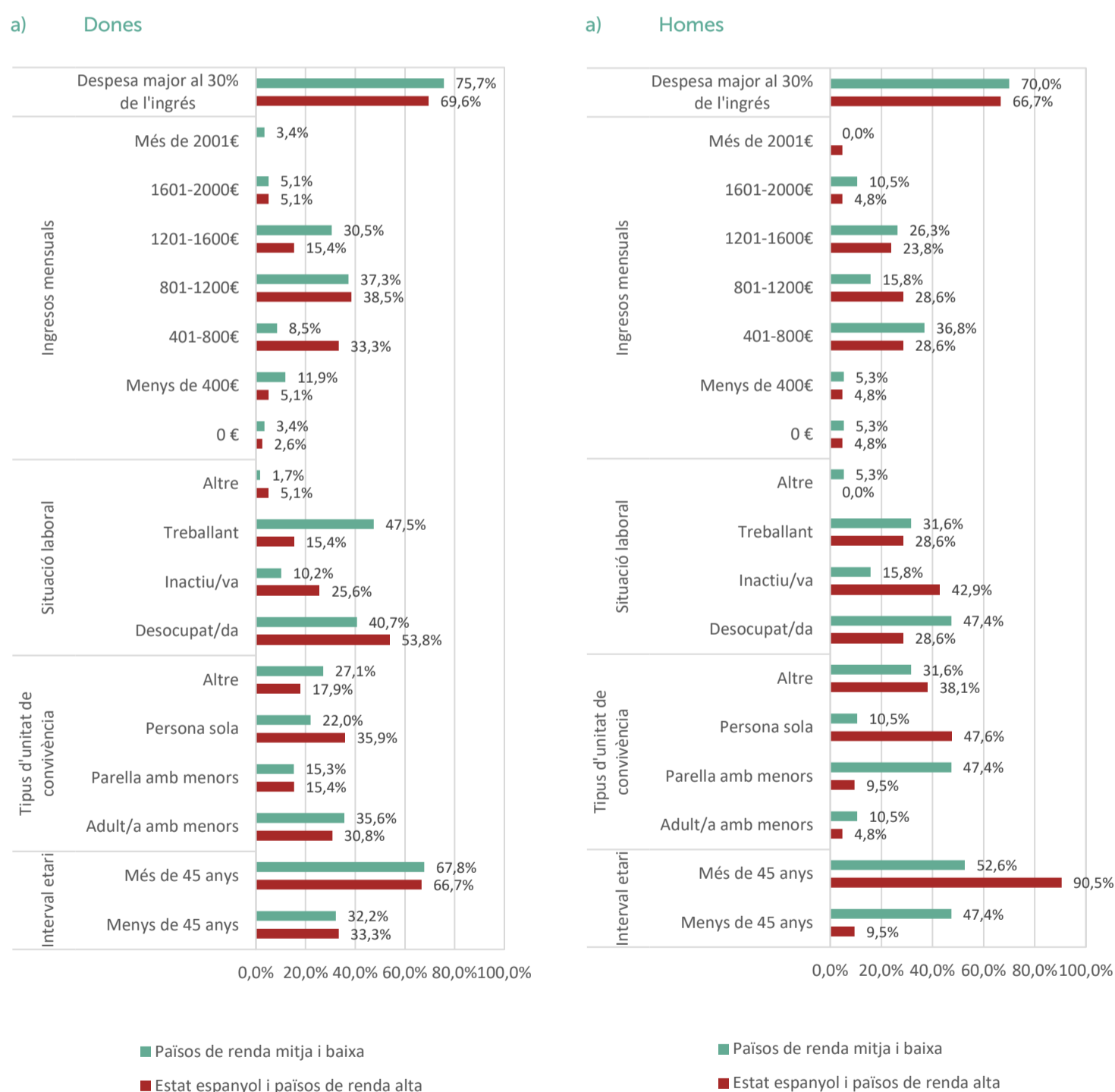

El tipus d'unitat de convivència fa referència a la composició demogràfica de la llar. En el cas de les dones de països de renda baixa, la majoria correspon a famílies monomarentals, amb un 35,6% dels casos. Això ve seguit d'un 22% de dones soles i un 15,3% de dones amb les seves parelles i fills. En el cas de les dones de països de renda alta, la majoria són dones soles (35,9%) seguit de prop per famílies monomarentals (30,8%) i, en tercer lloc, parelles amb fills (15,4%). Fora d'això, entre les persones de països de menor renda hi ha més casos en els quals es comparteix llar amb familiars.

En el cas dels homes de països amb renda mitjana i baixa la majoria, corresponent a 9 casos, viuen amb la seva parella i fills (47,4%). En

termes absoluts, és el mateix nombre de dones en la mateixa situació provinent de països de menor renda. La resta es reparteix de manera relativament homogènia entre famílies monomarentals, persones soles i altres. Pel que fa als homes de països amb renda alta, un 47,6% es tracta de persones soles, un 28,6% viuen amb les seves parelles, sense fills, i la resta es reparteix entre adults i parelles amb menors i altres. D'aquestes dades es pot veure clarament dos fets, els efectes dels quals s'analitzen en la següent secció. Per una banda, es veu que hi ha més famílies amb menors a càrrec entre les persones provinents de països de renda més baixa. Per l'altra, es pot afirmar que la monomarentalitat és un factor de vulnerabilitat i que en qualsevol cas continuen sent les dones, amb menors i sense, les que pateixen més els impactes de l'exclusió residencial.

Figura 5. Caracterització socioeconòmica segons gènere i nivell de renda del país d'origen. Font: Elaboració pròpia.

Respecte a la situació laboral i els ingressos familiars s'observa que, en el cas de les dones de països de renda baixa, la majoria responen que estan treballant, un 47,5%, gairebé totes contractades; mentre que un 40,7% es troben a l'atur. La renda familiar més comuna es troba entre 401 i 1.200 € en un 67,8% dels casos. En les dones que han respost l'enquesta de l'Estat espanyol i de països de renda alta, el 53,8% estan a l'atur i el 25,6% inactives. El tram d'ingressos de 401-1.200 és similar a les dones de països de renda baixa, el 71,8%. D'això es pot identificar que l'atur podria ser un factor rellevant de la inseguretat residencial en ambdós grups. També es diferencien els grups en el fet que les dones de països de renda baixa es troben més vulnerabilitzades per treballs precaris i les dones de països de renda alta, per situacions de pensions insuficients.

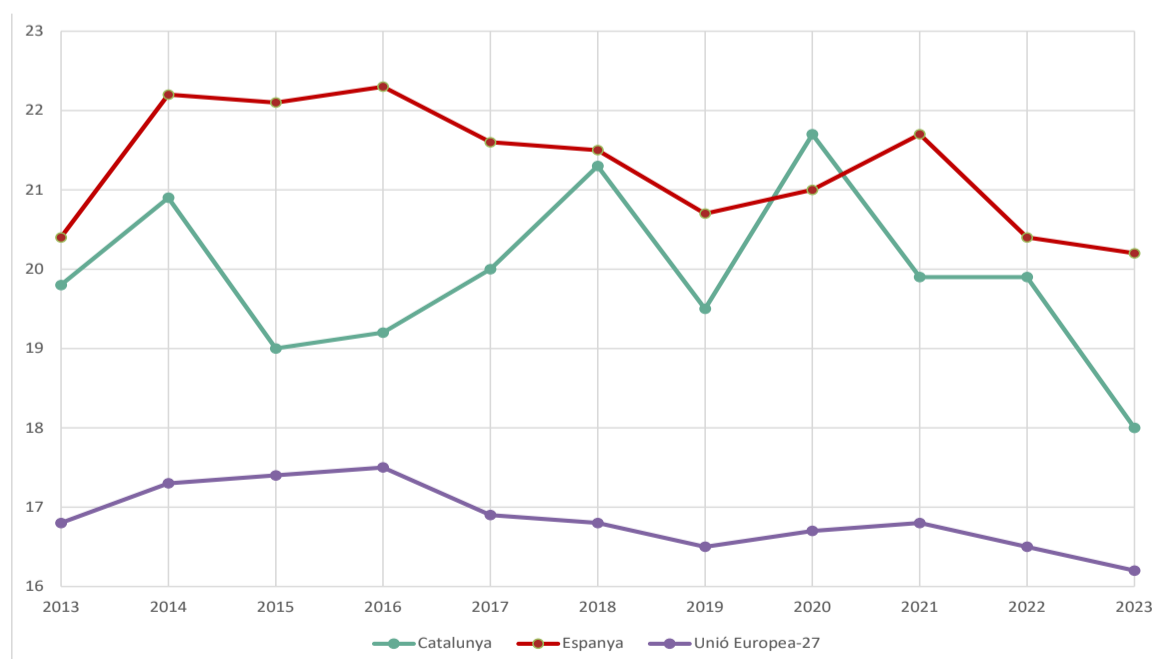
En el cas dels homes, la situació varia significativament. Per una banda, els homes tant de països de renda baixa com els de l'Estat espanyol i renda alta que han respost l'enquesta es troben treballant en un 31,6% i un 28,6% dels casos respectivament, gairebé tots contractats. En canvi, s'observen diferències en els que es troben en l'atur i inactius. Concretament, el 47,4% d'homes de països de renda baixa es troben a l'atur davant el 28,6% dels països de renda alta, i, en canvi, aquest percentatge s'inverteix si prenem la situació d'inactivitat que correspon al 42,9% en l'Estat espanyol davant el 15,8% d'homes procedents de països de renda baixa. Aquest fet es pot explicar i correlacionar amb el rang d'edat abans descrit i

que correspon amb el perfil sociològic de la població barcelonina i catalana actual [11]: l'envelliment de la població autòctona amb baixos recursos i onada de migracions de països del Sud Global de perfil més jove, en alguns casos sense permís de residència, que els dificulta treballar i obtenir llocs de treball de més qualitat augmenta el risc de pobresa (veure fig 6).

De la mostra només 6 persones van respondre que no tenien autorització legal de residència. D'elles, 4 estan en situació d'atur i 2 treballen sense contracte. D'allò es pot dir, que, no obstant que sigui baixa la mostra de persones en situació irregular, s'observen indicis del fet que aquest segment es troba en situacions d'alta vulnerabilitat laboral.

S'ha analitzat també l'esforç que fan les persones enquestades per tal de poder pagar el seu habitatge i s'observa que el 66% de les persones enquestades destinen més d'un 30% dels seus ingressos en habitatge i subministraments, superant la recomanació de les Nacions Unides. La vulneració es fa més flagrant en les persones de països de rendes baixes, les quals superen el 70%, sobretot en el cas de les dones, que arriben a un 75%. Com es mostra a la figura 6, que mostra dades de població catalana en risc de pobresa, fins i tot quan s'han fet transferències socials, el risc de pobresa continua sent elevat: a Catalunya, més del 45% de la població procedent de països de renda mitjana i baixa.

Figura 6. Percentatge de població en risc de pobresa després de transferències socials. Ciutadans de països de fora de la UE-27. 4 Font IDESCAT [11]

4. El terme "ciutadans de països de fora de la UE-27" utilitzat per l'IDESCAT fa referència a persones que tenen nacionalitat d'un país que no forma part dels 27 estats membres actuals de la Unió Europea. Això implica que són persones amb nacionalitats extracomunitàries, com ara de països d'Amèrica Llatina, Àsia o Àfrica. Aquesta classificació és rellevant per comprendre els drets de residència i treball que tenen aquestes persones en comparació amb els ciutadans de la UE- Institut d'Estadística de Catalunya. (s.f.). Població estrangera a Catalunya. IDESCAT [12].

Taula 1. Quadre resum del perfil socioeconòmic de l'enquesta. Font: Elaboració pròpia.

País d'origen	Gènere	Composició llar	Situació laboral	Discriminació
Estat espanyol i països de renda alta	 Dona	Majoritàriament dones soles (35,9%), seguit de prop per famílies monomarentals (30,8%)	Majoritàriament en l'atur (53,8%), seguit per inactives (25,6%) principalment incapacitades o amb invalidesa	No aplica
	 Home	Majoritàriament homes sols (47,6%), seguit per parelles sense fills (28,6%)	Majoritàriament inactius (42,9%) principalment per jubilació, seguit per treballant i en l'atur (ambdós 28,6%)	No aplica
Països de renda mitja i baixa	 Dona	Majoritàriament famílies monomarentals (35,6%), seguit per dones soles (22%) i que viuen amb les seves parelles i fills (15,4%).	Majoritàriament treballant (47,5%), seguit de prop per l'atur (40,7%)	Han patit discriminació per racisme (52,5%), 4 vegades la discriminació del públic general.
	 Home	Majoritàriament homes que viuen amb les seves parelles i fills (47,4%), resta es reparteix entre famílies monoparentals, persones soles i altres.	Majoritàriament en l'atur (47,4%), seguit per treballant (31,6%)	Han patit discriminació per racisme (9,1%), es igual a la mitjana de la població general

3 Interseccions de la inseguretat residencial: discriminació i salut

Com s'ha vist a la introducció, les dificultats d'accés a l'habitatge per a persones en situació de vulnerabilitat a Barcelona s'incrementen per múltiples factors i eixos de desigualtats: l'origen, el gènere, l'edat, la manca de xarxes de suport i familiars, la precarietat laboral, la manca d'oferta d'habitatge social, entre d'altres. Per altra banda, també s'ha estudiat a diversos estudis que el rol d'entitats com la PAH, l'APE i xarxes de suport mutu genera una organització i autonomia a la persona en defensa del dret a l'habitatge, a l'energia i els seus drets en general. En aquest apartat s'explora com la discriminació afecta l'accés a l'habitatge i als subministraments en persones vulnerabilitzades participants a les assemblees de la PAH de Barcelona i de l'APE.

A la Figura 7 i Figura 8 es pot observar quins són els problemes majoritaris de les persones enquestades en matèria d'habitatge desagregats per gènere i país de procedència. Es pot destacar que en termes absoluts les dones pateixen més inseguretat residencial -sense importar la procedència- respecte els homes.

Si es posa la mirada a les persones nascudes a l'Estat espanyol o països de renda alta, es pot observar que un 41% de les dones estan ocupant un habitatge davant d'un 33,3% dels homes. En canvi, pel que fa a problemes d'hipoteca, el percentatge és d'un 28,6% en els homes enfront del 15,4% de les dones que s'han dirigit a la PAH a la recerca de solucions. Per tant, es pot observar com la tendència dels anteriors informes, lluny de revertir-se, continua mostrant un perfil de dona que ocupa un habitatge [8] [9]. Si posem la lupa en aquesta dada, el perfil de dona que ocupa, el 56,2% té més de 45 anys i el mateix percentatge són mares monoparentals amb menors, en canvi, el 12,5%, és parella amb menors.

S'analitzen també les persones enquestades provinents de països de rendes mitjanes i baixes i en aquest cas existeixen diferències significatives entre homes i dones i països de renda alta. En concret, s'observa com es giren els percentatges d'homes i dones en les ocupacions respecte d'allò observat al paràgraf anterior, és a dir, el 32,2% de les dones d'aquests països viuen en situació d'ocupació, i per la banda dels homes, un 52,6%. De les enquestes, resulta important assenyalar que el 100% de les persones sense la seva situació administrativa regularitzada es trobaven en règim d'ocupació. Aquest fet posa de manifest que, davant la impossibilitat d'accedir a una feina regularitzada, les persones que es troben en situació irregular es troben amb una doble vulnerabilitat: la primera, per no poder accedir a feines més qualificades, i, la segona, per no poder consegüentment accedir a habitatges amb millors condicions. En aquest sentit, moltes d'aquestes persones han de rellogar habitacions o accedir a un habitatge per la "compra de claus"⁵. Per posar una dada, de les persones que estan ocupant que han respost a l'enquesta, el 42,3% corrobora que han hagut de pagar per les claus.

Dues dades més a comentar són les dones provinents de països de renda baixa que s'han dirigit a la PAH de Barcelona per tenir problemes en la seva renovació de lloguer social, un 27,1% del total respecte el 15,8% d'homes. Moltes de les vegades es tracta de persones que s'han mantingut en contacte a la PAH de Barcelona i que entre el 2014-2016 van signar un lloguer social per no poder fer front a la seva hipoteca i que gràcies a la participació a la PAH van aconseguir romandre a casa seva amb un contracte de lloguer gràcies a la Llei 24/2015 [13].

5. Durant aquest temps s'ha vist en les entrevistes i a les assemblees de la PAH de Barcelona com la majoria de persones de països de renda baixa que es dirigien a l'entitat a la recerca de solucions en el seu cas d'ocupació hi havia un relat comú on accedien a l'habitatge després de l'entrega d'una quantitat de diners a un tercer que li facilitava unes claus. Pagaven entre 1 o 3 mesos per avançat i després ja no sabien més d'aquella persona que l'havia llogat suposadament l'habitatge.

Menció especial a la sentència del Tribunal Constitucional de 8 d'octubre de 2024 a la Llei 1/2022 [14]

El TC va anul·lar per qüestions competencials la figura del lloguer social per a famílies vulnerables que viuen en habitatges propietat de grans tenidors i que se'ls extingeix el contracte de lloguer ordinari o el de lloguer social actual, així com les que viuen en situació d'ocupació anterior a l'1 de juny de 2021 que emparava la llei catalana antidesnonaments -la Llei 24/2015, fruit d'una iniciativa ciutadana-[13].

A partir del mes d'octubre del 2024 es va perdre un mecanisme per evitar desnonaments i aconseguir la firma de lloguers socials per a les famílies afectades. Els lloguers socials a Catalunya no només han contribuït a oferir una solució d'habitatge per a aquelles que havien perdut un habitatge per la crisi de les hipoteques, sinó que també es van convertir en una solució per a moltes persones amb problemes de lloguer i per a aquelles que estaven ocupant sense títol habilitant i en situació d'exclusió residencial. Ha sigut un dels pocs mecanismes per poder sortir de la inseguretat residencial: poder optar a un habitatge de lloguer adequat als ingressos del nucli familiar.

La dada: Entre els anys 2017 i 2021 es van produir entre 5.318 i 11.261⁶ ofertes de lloguer derivades de l'obligació de fer aquesta oferta per als grans propietaris introduïda mitjançant la Llei 24/2015. En el mateix període de temps a Catalunya, segons dades del CGPJ hi ha hagut 54.830 desnonaments, per la qual cosa l'obligació d'oferir lloguer hauria evitat entre un 10% i un 20% dels desnonaments.

Per altra banda, cal posar de manifest les noves vulnerabilitats associades a la inseguretat residencial que s'associa directament a l'infrahabitatge⁷. En aquest apartat cal destacar i posar atenció en la forma de tinença qualificada de "altres", on s'inclouen els dos casos d'habitacions rellogades i albergs o hostals on viuen famílies, que una d'elles ve d'haver sigut desnonada abans. Tal com va passar el 2009 i en els posteriors anys, les persones que es dirigeixen a la PAH en aquests contextos d'infrahabitatge són majoritàriament dones.

6. Aquesta forquilla s'explica en l'informe "Estat de l'exclusió residencial: impactes de la llei 24/2015 i altres mesures de resposta- 2022" [8] pg. 56-57. On es fa l'estimació dels LSO segons dades de l'Agència de l'Habitatge, del 2017 al 2021 s'ha rebut informació sobre 11.261 LSO sumant oferiments i ofertes en relació amb l'obligació a grans tenidors per evitar els desnonaments, continguda a les lleis 24/2015 i la derivada 4/2016. En contrapartida solament considerant tan sols les ofertes de lloguer social comunicades, ja que els oferiments són comunicacions en relació amb el dret a un lloguer social obligatori i no l'oferta ferma. En aquest cas s'haurien pogut signar 3.387 contractes 2017-2018 i uns 1.931 lloguers socials del 2019 al 2021 (5.318 en total).

7. Un infrahabitatge és un habitatge que no compleix les condicions mínimes d'habitabilitat establertes per la normativa (Llei 18/2007). Això vol dir que no ofereix els requisits bàsics de seguretat, higiene i confort necessaris per a una vida digna. Els infrahabitatges poden tenir problemes estructurals, humitats, falta de ventilació o il·luminació natural, manca d'accés a subministraments bàsics com aigua potable, electricitat o sanejament, i espais molt reduïts (DL 141/2012) [15]. Aquest tipus d'habitatges són una problemàtica social, ja que sovint són l'única opció d'allotjament per a persones en situació de vulnerabilitat, especialment en contextos de pobresa urbana o en zones de creixement informal o irregular.

En aquest estudi s'han inclòs una pensió o alberg on s'allotja una família desnonada durant un període llarg de temps en la categoria d'infrahabitatge, tot i que depèn de les condicions de l'allotjament específic. Les pensions sovint estan pensades per a estades temporals i, per tant, no sempre compleixen amb els estàndards d'habitabilitat necessaris per a una vida familiar estable. Per exemple, poden tenir espais reduïts, manca de cuina o d'espais comuns adequats, i no oferir la privadesa i seguretat pròpies d'un habitatge permanent. Quan una família hi viu durant un període prolongat, aquests déficits poden derivar en condicions d'infrahabitatge, especialment si l'allotjament afecta el benestar i la salut de la família. En aquests casos, es tracta d'una situació d'habitatge inadequat i representa una vulneració del dret a l'habitatge digne i adequat. Amb aquest informe volem contribuir al debat per tal d'ampliar el concepte d'infrahabitatge per tal d'abastar les múltiples realitats actuals

Figura 7: tinença en base del país d'origen i gènere. Font: Elaboració pròpia.

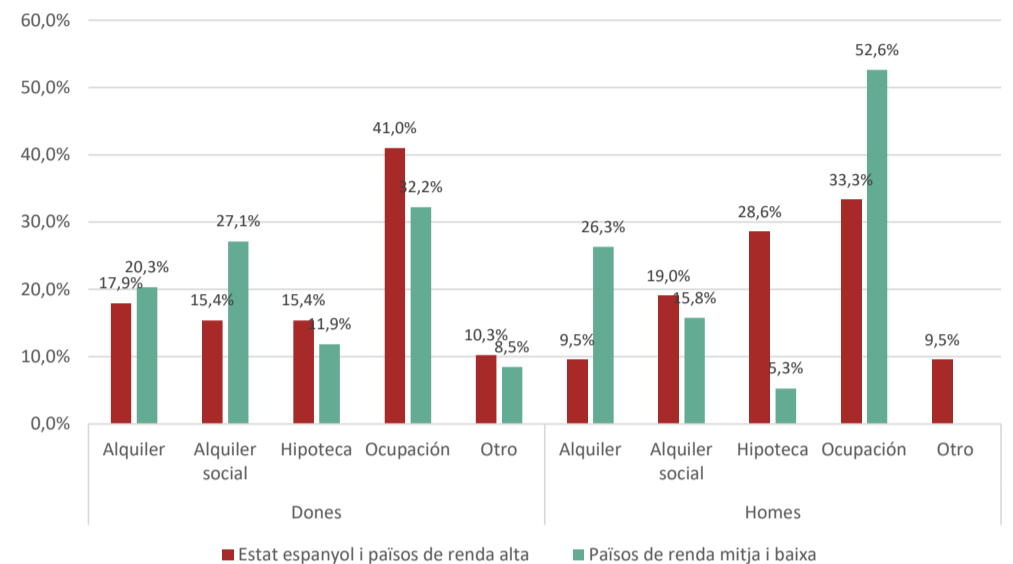
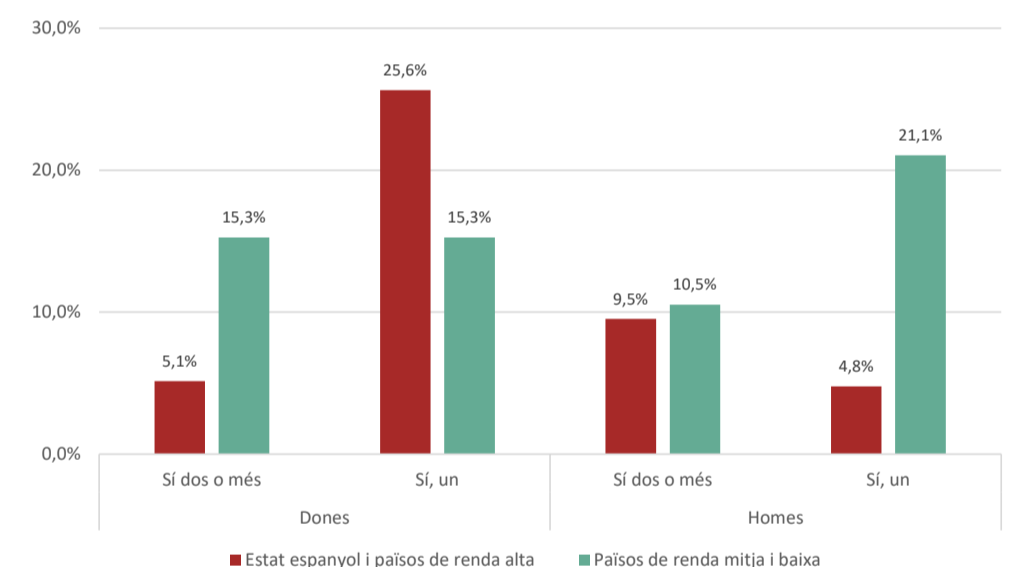

Figura 8. Desnonaments en base de país d'origen i gènere. Font: Elaboració pròpia.

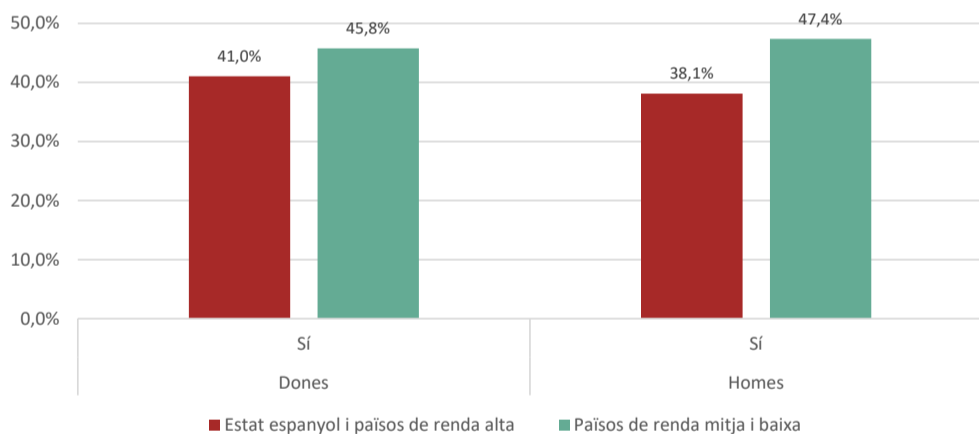
Si es posa el focus en els desnonaments, en aquest estudi es pot concloure que en separar per gènere, el percentatge de les dones enquestades de l'Estat espanyol que han patit un desnonament és major (30,7%) que el d'homes (14,3%). En canvi, si agafem la població de països de renda mitjana o baixa, hi ha una heterogeneïtat d'homes (31,6%) i de dones (30,6%). Les dades desagregades es poden observar a la Figura 8.

Si posem la lupa en aquesta vulnerabilitat d'aquests desnonaments el 10,3% són de lloguer i el 12,8% són d'ocupació entre les persones nascudes a l'estat espanyol i 15,4% són de lloguer i el 17,9% són d'ocupació entre les persones nascudes a països de renda mitjana i baixa. Cal recordar que actualment hi ha una moratòria estatal de desnonaments [16] i altre cop es fa palès que la societat amb més inseguretat residencial (persones migrades, sense recursos, sense xarxa) són les que queden excloses i són les més desnonades.

S'ha vist anteriorment com la discriminació limita les oportunitats per trobar habitatge segur i estable. Els factors que agreugen aquesta discriminació en la vulnerabilitat són la pobresa, la monomarentalitat, o la manca de contracte laboral per no tenir residència estable són agreujants a la situació d'inseguretat residencial.

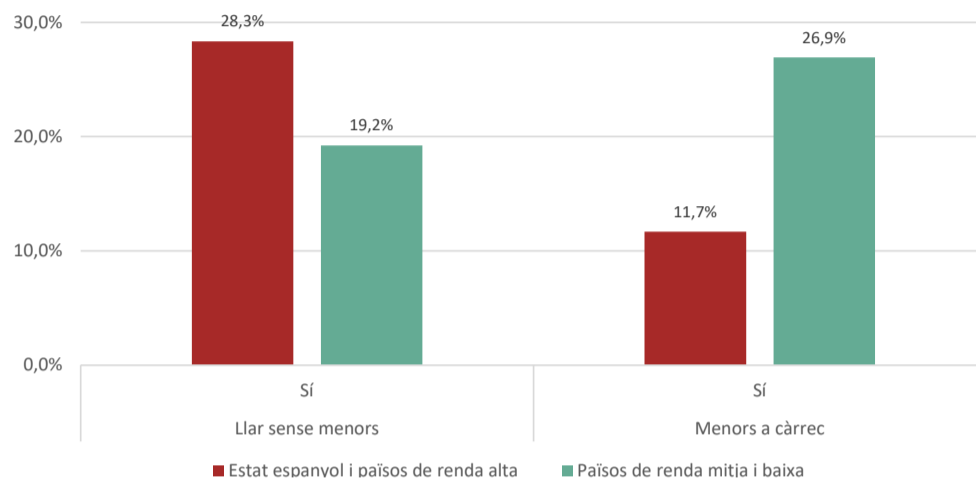
Pel que fa a l'accés als subministraments bàsics, tal i com indica la figura 9, en general es percep una major generació de deute entre les persones provinents de països amb renda baixa, similar entre dones i homes però molt superior a l'indicador de la població general a Catalunya (23,6% a Catalunya el 2023 en població de nacionalitat estrangera).

Figura 9. Deute de subministraments en base de país d'origen i gènere. Font: Elaboració pròpia.

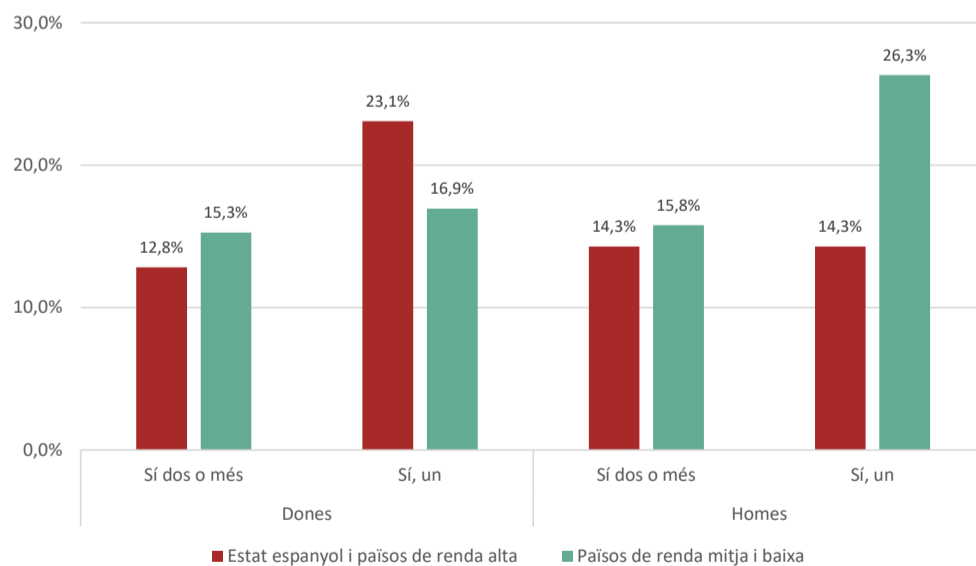
Si ens fixem en deute en famílies amb menors al seu càrrec, veiem com un percentatge més elevat de les mateixes (26,9%) es troba en aquesta situació en el cas de països de renda baixa, essent la situació a la inversa en cas de llars provinents de l'Estat espanyol o països de renda més elevada (fig. 10). En el cas de les famílies monomarentals, aquestes es troben en situació d'endeutament amb més freqüència que les altres tipologies familiars, elevant-se al doble el risc en cas de provenir de països de renda baixa.

Figura 10. Deute de subministraments segons renda del país d'origen i si hi ha menors a la llar. Font: Elaboració pròpia.

Pel que fa als talls de subministraments, els percentatges són força elevats, tot i que no són comparables amb dades generals, ja que no es publiquen de manera oficial. Veiem un percentatge més elevat de talls entre la població masculina de renda mitjana i baixa (si bé són homes qui responen l'enquesta, en la majoria dels casos es tracta de famílies on també hi ha dones), així com en el cas de les dones provinents de l'Estat espanyol o països de renda alta. Cal afegir que totes les llars que es troben en situació d'ocupació, i que s'han esmentat anteriorment en aquest mateix apartat, es troben en una situació d'inseguretat i alt risc pels impediments que existeixen actualment per aconseguir comptadors socials de llum, o d'aigua en alguns municipis.

Figura 11. Talls de subministraments en base de país d'origen i gènere. Font: Elaboració pròpia.

També en aquest cas, s'observa un percentatge notòriament més elevat de talls que afecten a les famílies amb menors de països de renda baixa (25,9%) en comparació amb les que no en tenen (9%). Aquesta tendència d'afectació s'observa també en els desnonaments, amb més incidència en el cas de famílies amb fills quan provenen de països de rendes baixes. Com s'esmenta també sobre les deutes, la situació de famílies monomarentals afectades tant per talls com desnonaments s'agreuja en el cas de dones de països de renda mitja i baixa on s'observa un major nombre i percentatge d'incidència respecte de la resta.

Figura 12. Talls de subministraments segons renda del país d'origen i si hi ha menors a la llar. Font: Elaboració pròpia.

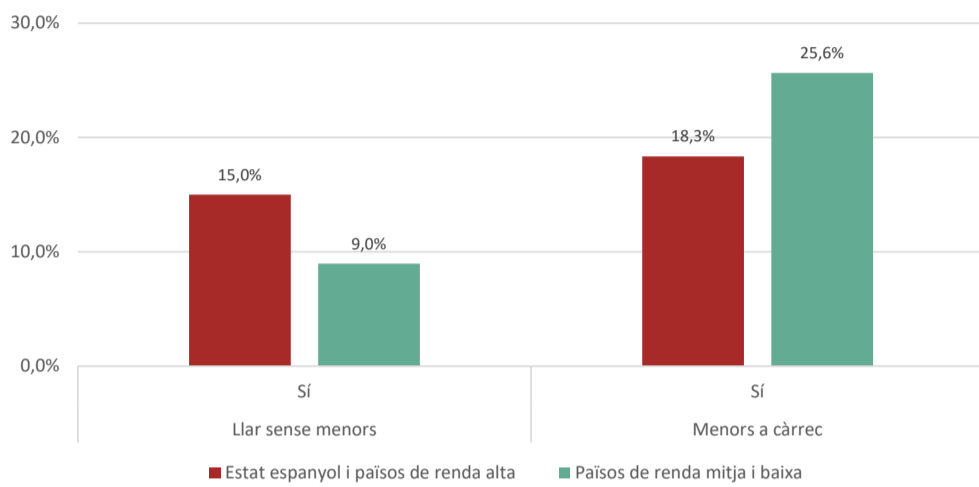
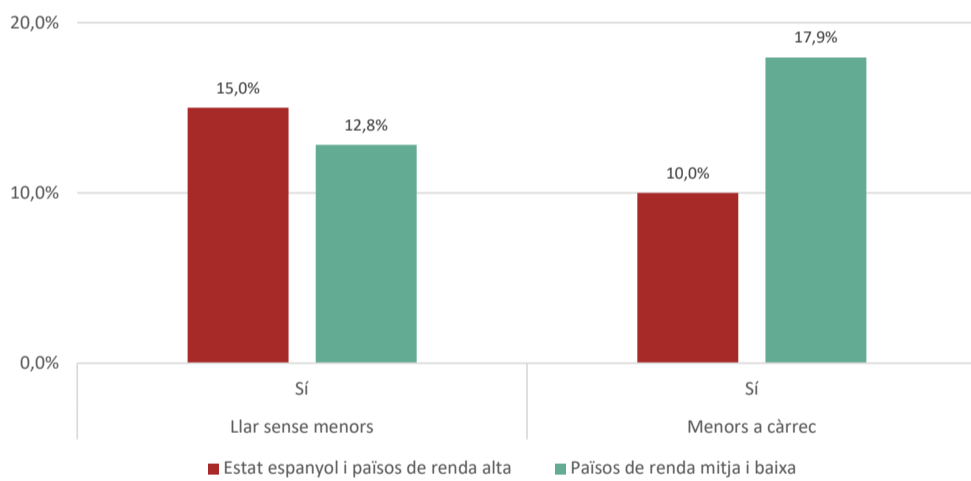

Figura 13. Desnonaments segons renda del país d'origen i si hi ha menors a la llar. Font: Elaboració pròpia.

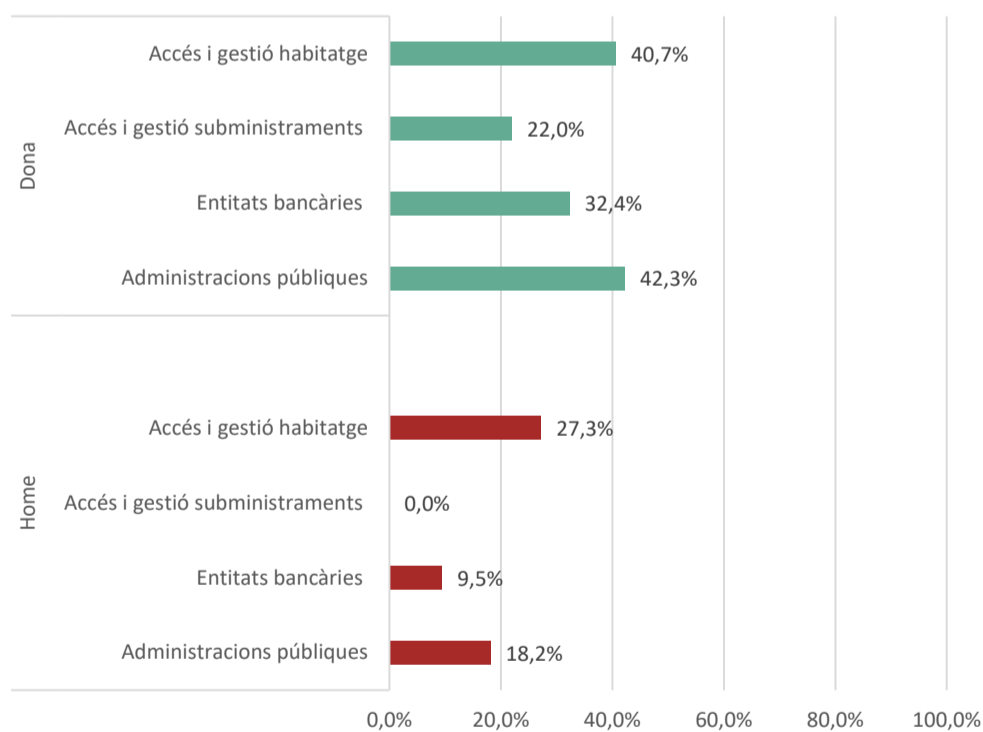
Per valorar les discriminacions per racisme que pateixen les persones enquestades, es va dur a terme una bateria de preguntes per identificar qui i on es pateixen aquestes experiències de discriminació. A la figura 14 es pot observar que les dones van declarar una experiència de discriminació molt més elevada que els homes en tots els àmbits analitzats, cosa que evidència les desigualtats existents segons el gènere en les situacions de discriminació.

Per exemple, un 40,7% de les dones han experimentat discriminació en l'accés i gestió de l'habitatge en comparació amb el 27,3% dels homes. Aquesta diferència també s'observa en relació amb les entitats bancàries, sent el 32,4% en dones i el 9,5% en homes. En relació amb l'administració pública, que inclou sistema judicial i oficines d'habitatge, la diferència també és clara: el 42,3% de les dones declarava haver patit discriminació enfront del 18,2% dels homes. Finalment, i en referència a l'accés als subministraments bàsics, un 22% de les dones van declarar haver patit prejudicis, desconfiança o discriminació, mentre que cap home es va reconèixer en aquesta situació. Tots els casos reflecteixen sens dubte un major risc de les dones nascudes fora de l'Estat espanyol a ser discriminades.

Aquestes dades revelen una major vulnerabilitat de les dones nascudes fora de l'Estat espanyol a ser discriminades en àmbits essencials per a la seva inclusió i estabilitat, com són l'habitatge, els subministraments bàsics, els serveis financers i l'administració pública. Aquests obstacles suposen un risc significatiu per a la seva autonomia i benestar, ja que afegixen barreres addicionals per accedir a recursos fonamentals, augmentant així la seva exposició a la precarietat i exclusió social.

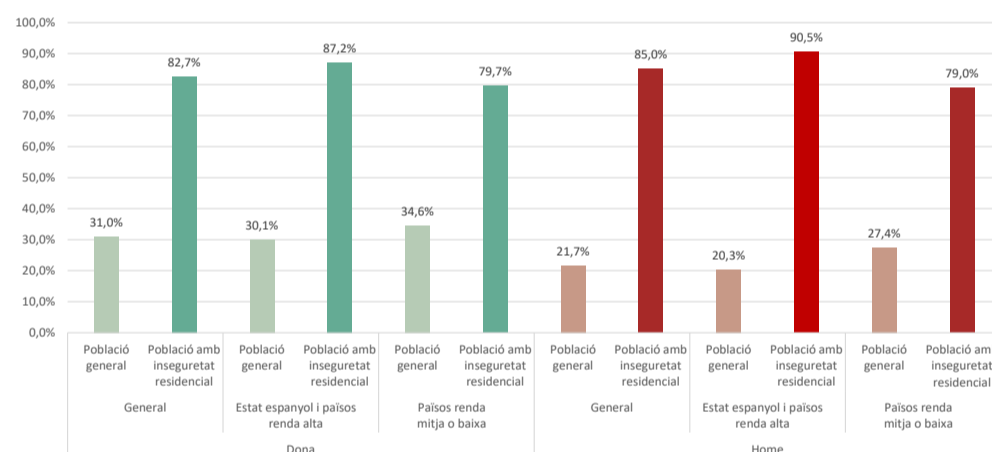
En l'àmbit de la salut, i segons l'enquesta realitzada, les persones que pateixen inseguretat residencial, tant dones com homes i independentment del seu país de naixement, mostren una prevalença de mala salut mental molt més elevada que la població general. En el cas de les dones, aquesta prevalença és del 82,7%, i en el cas dels homes, del 85,0% (Figura 15). Aquestes xifres representen prevalences significativament més altes comparades amb les de la població general resident a Barcelona. En concret, les dones amb inseguretat residencial tenen fins a tres vegades més probabilitats de patir mala salut mental, mentre que en els homes aquesta probabilitat és quatre vegades més alta. A més, entre les persones amb inseguretat residencial, aquelles nascudes a l'Estat espanyol o en altres països de renda alta presenten prevalences de mala salut mental lleugerament superiors. Aquests resultats confirmen les tendències observades en informes anteriors i posen de manifest la clara relació entre la inseguretat residencial i la mala salut mental.

Figura 14. Persones nascudes fora de l'Estat espanyol en inseguretat residencial que declaren haver patit prejudicis, desconfiança i/o discriminació a causa del país d'origen o ètnia en diferents àmbits segons gènere. Font: Elaboració pròpia.

Per aprofundir en com aquestes situacions afecten la salut mental i física, en aquest apartat s'ha estudiat la interseccionalitat de ser migrant, dona, estar ocupant un habitatge i patir pobresa energètica envers la salut mental i física, és a dir, quins efectes té en l'ansietat, inseguretat, i problemes de salut derivats de la inestabilitat residencial i alhora s'ha volgut aprofundir en el desarrelament social i desintegració comunitària, i és que la rotació constant d'habitatges com a factor de desarrelament i exclusió social és un fenomen estudiat.

Figura 15. Prevalença de mala salut mental en persones amb inseguretat residencial i població general segons país de naixement i gènere. Font: Enquesta de Salut de Barcelona 2021 [10] i Enquesta situació residencial 2024

4

Relats de vida

Per tal d'incidir en aquesta qüestió i poder aprofundir en les dades s'ha entrevistat tres persones que han compartit els seus relats de vida i que exposem a continuació, de manera anonimitzada.

Com a mostra de respecte cap a les persones entrevistades, hem volgut mantenir la literalitat de les seves respostes malgrat aquestes puguin contenir alguns errors gramaticals.

1

La Maria
Testimoni

Té sostre,
però no té llar

Quan la Maria va arribar a Barcelona, es va allotjar inicialment en un espai reduït a casa d'un conegut del seu marit a Montgat. "No fue tan agradable porque era un piso no tan amplio... pero claro nosotros no podíamos compartir esa sala," explica. Això només va ser el començament d'una sèrie de canvis d'habitatge. Van anar a parar a una habitació a Sagrada Família, pagant 450 € mensuals en un arranjament de relloguer informal. Quan es va quedar embarassada, van voler emigrar a un altre país, però les limitacions econòmiques i d'estabilitat els van fer quedar-se. La situació es va complicar quan l'amic que gestionava el relloguer els va proposar que se'n fessin càrrec totalment i assumissin el cost del pis sencer, per 900 € al mes. Però després de set mesos, van rebre una carta de desnonament: el rellogater havia deixat de pagar al propietari, tot i cobrar-los puntualment.

"Nos sorprendimos mucho porque él era una persona que supuestamente antes del terminar el mes ya te estaba cobrando."

Amb l'ajuda de la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH), van intentar negociar amb la propietat, però els intents de regularitzar la situació van ser en va. Després de tres ordres de desnonament, van decidir entregar les claus abans de patir un desallotjament forçós amb la presència de la seva filla. A partir de llavors, van anar

a viure a una pensió amb altres famílies en situacions similars, on la seva realitat diària és la precarietat. "Es una pensión familiar pero claro el baño queda afuera y nosotros tenemos que lavar nuestros trastes después de ocuparlos en el baño. Es un poquito antihigiénico eso," explica la Maria.

Els problemes amb els serveis socials han estat constants. La Maria relata com els van assignar la pensió inicialment per quinze dies, sense accés a menjar ni serveis bàsics més enllà del sostre. A més, ella sent que la treballadora social no entén les dificultats de viure amb una filla petita en un espai compartit. "Ellos querían que nos buscáramos una habitación, pero claro una habitación con niños no es fácil... conociendo a mi hija, que mucho ruido quiere salir y... Entonces, no iba a ser fácil buscar una habitación." La seva situació legal també limita les opcions: la Maria, de nacionalitat mexicana, no té permís de residència, fet que restringeix les ajudes que pot rebre i exclou la família de l'accés a la Mesa d'Emergència de Barcelona [17].

Fa cinc mesos que la família viu en una sola habitació on han de compartir els espais comuns amb altres famílies i tenen dificultats per cuinar o rentar la roba. Això agreuja l'ansietat i l'estrès de la Maria, que es preocupa pel futur i pel benestar de la seva filla. "Yo me estreso porque digo qué va a pasar después... uno desearía tener su propio piso." Amb els recursos esgotats, sovint sent la necessitat de "tirar la toalla e irme," però alhora es veu forçada a ser "todoterreno," aguantar i adaptar-se a totes les adversitats, una resiliència que ha desenvolupat davant la manca de seguretat i d'oportunitats.

2

La Tània
Testimoni

Resistint juntes als desnonaments i als talls.

La Tània és peruana, té 49 anys, va arribar a Espanya el 2021 i viu a L'Hospitalet de Llobregat amb la seva parella i els seus 5 fills en situació d'ocupació. No ha pogut regularitzar la seva situació legal, la qual cosa dificulta el seu accés a un lloguer, treball estable i ajudes socials. Ha patit talls d'aigua i ha aconseguit finalment accés a un comptador social, encara que rep factures massa elevades. A serveis socials ha rebut tractes discriminatoris i amenaces respecte de la seva situació legal i de vulnerabilitat, cosa que li ha dificultat l'accés a ajudes i ha afectat la seva salut mental i la dels seus fills. Tània porta més d'un any participant a la PAH i l'APE.

La Tània va arribar a Madrid buscant millors oportunitats després que el seu negoci fes fallida fruit de la pandèmia. A la seva arribada, la seva única connexió, una amiga que li havia promès allotjament, no va respondre. Amb només 2.000 euros i dos dies d'hotel, va haver de buscar una solució urgent. Després de contactar amb una altra amiga al Perú, va ser redirigida a Barcelona, on la va acollir una germana d'aquesta. Els primers dies va dormir a terra en un racó de casa seva. "Me dio un rincón, tiré suelo con mis hijos y mi marido y en su casa (...)".

Poc després, li van trobar una habitació a 500 euros al mes, però només per a ella i els nens. Quan va intentar instal·lar-se, la policia la va detenir per tractar-se d'un pis ocupat. "Me llevó detenida. Estuve desde las 12 de la noche hasta las cinco de la mañana. Entonces yo me asusté porque estaba con mis dos hijos (...)".

Després d'aquella detenció, li van oferir una habitació en un pis ocupat on vivia una altra família. La Tània, sense alternatives, va acceptar. La situació era tensa i de desconfiança amb l'altra família:

"Mi martirio era quedarme todo el día ahí. Y no podía dejar el piso por nada. Me hacía la vida imposible."

La convivència es va complicar amb agressions verbals i amenaces. Un dia, la policia va intervenir per una denúncia de desnonament. Aquí va contactar amb la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH), que va aconseguir paraitzar el procés. Tot i això, la situació va empitjorar quan la

família amb qui compartien el pis va marxar i van arribar altres ocupants sense el seu consentiment. La inseguretat i els conflictes eren constants.

A la seva situació d'ocupants irregulars, s'hi va sumar el tall d'aigua per part de la companyia subministradora. La Tània es va posar en contacte amb l'Aliança contra la Pobresa Energètica (APE), que la va ajudar a aconseguir un comptador solidari. Però les factures eren insostenibles: "yo vine porque me llegó el primer mes 400 y pico de euros. Yo dije Dios mío, cómo me voy a pagar tanto?" També va haver de gestionar el padró per garantir l'accés a l'educació dels seus fills, malgrat les traves administratives.

La família de la Tània no té permís de residència, fet que limita greument les seves opcions. Això li impedeix accedir a un lloguer social i dificulta trobar feina. "Pa'l arraigo social son tres años., (...) ya cumplí tres años (...) También hice lo imposible para pagar el abogado, pagar una clase online, pero me lo rechazaron. (...) buscar un contrato es muy difícil, hay que pagar y te cuesta, el agua te come (...) yo pido el alquiler social, pero no me lo quieren nada porque no tengo papeles." Mentrestant, el seu marit treballa de ferraller de manera esporàdica, i la resta de la família contribueix com pot per sobreviure.

Els serveis socials no sempre han estat una ajuda. La Tània explica com algunes treballadores li deien: "pa' que vienes y no tienes plata, que no podemos regalarte nada, que tienes que trabajar. Deja a tus hijos (...). Yo quiero trabajar, le dije, (...) vine acá para trabajar. También le dije que quería que me ayude para que mis hijos tengan el comedor todo el día para yo poder trabajar. Y me dijo no, (...) no se puede." La por a perdre la custòdia dels nens va fer que evités sovint demanar ajuda. Aquesta situació li ha generat una gran càrrega emocional, ja que se sent constantment humiliada: "No lloro durante mi casa, porque mis mis hijos me miran y a veces me da pena porque mis hijos le insultan en el colegio, porque los niños son muy crueles."

Tot i la precarietat, la Tània ha trobat suport en la PAH i l'APE, que li han permès resistir davant els desnonaments i obtenir aigua potable mentre aconsegueix regularitzar la seva situació residencial i de residència. Però els seus esforços amb la seva família són una lluita diària. "Nos ayudamos todos.", "tratamos de sobrevivir, tratamos de salir adelante."

3

L'Anna
Testimoni

La vivència de ser dona jove àrab sola a Catalunya.

L'Anna és marroquina, té 45 anys, va arribar al Estat espanyol el 2006 i actualment viu sola en una habitació llogada al barri de Sant Antoni, a Barcelona. Malgrat tenir permís de residència, la seva situació laboral és precària, depèn exclusivament de la renda garantida, una ajuda insuficient per cobrir les seves necessitats bàsiques, com el lloguer i els subministraments. Ha viscut en allotjaments compartits i precaris, sense contracte formal, la qual cosa li ha provocat impagaments i desnonaments per part d'un gran propietari. Tot i haver sol·licitat suport als serveis socials, ha rebut respostes insuficients i, a vegades, discriminatòries, fet que li ha dificultat denunciar la seva situació de manera formal.

Els primers anys a Espanya, l'Anna va viure en habitacions compartides i pisos rellogats, sovint amb persones desconegudes i en condicions que li generaven inseguretat. "Había paisanos españoles, de Sudamérica, de África... a veces toca gente que roba la ropa o la comida, ruidos... no te sientes en casa". Aquestes situacions la van exposar a conflictes constants, com robatoris, manca d'intimitat i problemes d'higiene.

Una de les experiències més difícils va ser el desnonament que va patir el 2019, quan el propietari del pis va decidir canviar el pany sense avisar-la:

"Venían chicos cada día a romper la puerta y un día al salir a la calle (...) cambiaron la cerradura, me quede en la calle.(...) Por favor, ¡mi ropa está adentro, mi ropa está adentro!"

Aquesta situació no només la va deixar sense llar de forma sobtada, sinó que va empitjorar el seu sentiment de vulnerabilitat i sense atrevir-se a denunciar.

A més, l'Anna va experimentar discriminació i situacions d'inseguretat en els espais compartits. Una companya d'un pis la va sotmetre a situacions provocadores i que van afectar la seva salut mental: "Me mezcló la ropa con lejía en la lavadora para provocarme. Cuando hablé con la responsable, se enfada conmigo y me he dicho, mira, tienes que arreglar papeles y estás provocando. Me hace daño, ¿cómo voy a poner papeles, por favor?"

Els serveis socials van jugar un paper ambigu, tot i que en alguns moments van proporcionar-li ajuts com pisos compartits, aquestes solucions eren parcials i no

aconseguien regularitzar la seva situació. "Yo pedí como una ayuda de Càritas. Me dan una casa compartida no con chicas, con chicos (...). Quieren que salgas a las cinco (del matí) en la calle. Si tú estás enferma, quieren que salgas a la calle, no puedes estar en casa."

Les dificultats amb els treballadors socials i la manca d'un suport consistent van agreujar la seva situació. Així, va trobar-se atrapada en un cercle viciós: sense una residència estable no podia empadronar-se, i sense padró no podia accedir a l'arrelament social ni a les ajudes que necessitava. "Porque no puedo dar su calle, no puedo recibir una carta. No pudo dar el padrón." En alguns casos fins i tot va perdre la casa per demanar papers "Y luego fui a Granollers. Trabajé aquí como fija. Dormía allá, en una casa. Seis meses. Luego pedí el papel y me echaron a la calle al pedir los papeles(...) En la fábrica tú trabajas solo seis meses y ya tienes derecho a tener papeles. Pues ellos no, o te echan afuera"

Malgrat tot, l'any 2015, va aconseguir els papers que tant havia lluitat per obtenir, fet que va alleujar parcialment la seva situació. No obstant això, la pandèmia va colpejar durament les seves finances. Va perdre la feina i no va rebre cap suport inicial per part dels serveis socials: "Pido la renta garantida, no me dan. Pido una ayuda, no me dan ayuda." Durant aquest període, només va sobreviure gràcies a petits ajuts puntuals i a la seva capacitat de resistència. A més, el propietari del pis on vivia va presentar una demanda pels mesos que no va poder pagar. "No puedo pagar cuatro meses. Y él cuanto que termina pandemia, él presenta una denuncia y era rápido: si tú no pagas tres meses, tengo juicio."

La PAH va oferir-li suport emocional i assessorament en moments crítics, però l'Anna sovint es va trobar amb limitacions en els processos de negociació amb propietaris i institucions. "No quiere negociar nada, el propietario," va comentar en una trobada, frustrada per la manca de respostes efectives. Aquesta situació es fa més difícil ara que el Tribunal Constitucional espanyol s'ha posicionat en contra de la llei catalana de 2022 que obligava als grans tenidors com a bancs o fons d'inversió a oferir un habitatge de lloguer social abans d'executar un desnonament a una família vulnerable.

A dia d'avui, l'Anna viu amb un contracte d'arrendament que expirarà properament, però encara lluita per assegurar un habitatge digne i assequible. Tot i accedir a la renda garantida de ciutadania, els ingressos són insuficients per cobrir totes les seves despeses bàsiques. "El dinero no llega a veces para pagar cuentas. Antes eran 674 euros, ahora 700."

Conclusions i recomanacions

Conclusions

1

Determinants diferents segons gènere i país d'origen. Les persones migrades de països amb rendes mitjanes o baixes solen treballar en condicions laborals precàries amb salaris baixos. Les famílies amb infants, especialment les llars monoparentals encapçalades per dones, pateixen un risc elevat d'inseguretat residencial, reflectint una doble vulnerabilitat per gènere i origen

2

Vulnerabilitat extrema de persones sense residència regularitzada. Totes les persones enquestades en situació irregular es troben en règim d'ocupació, i no poden accedir a feines formals. Això limita l'accés a habitatges de qualitat, i molts han de rellogar habitacions o accedir a un habitatge mitjançant pràctiques informals com la "compra de claus".

3

Desigualtats de gènere en la discriminació per raó d'origen. Les dones experimenten més discriminació que els homes en l'accés i la gestió de l'habitatge. Això es manifesta tant amb entitats bancàries com amb l'administració pública i en l'accés als subministraments bàsics.

4

Situació d'inseguretat residencial dels menors de famílies migrants. Les llars amb famílies amb menors a càrrec provinents de països de renda mitjana i baixa tenen un risc força elevat de patir desnonaments, acumular deute o veure interromput el seus subministres bàsics, amb els impactes que això comporta en el desenvolupament actual -i futur- dels nens i nenes en aquesta situació i en la seva salut física i mental.

5

Impacte de la inseguretat residencial en la salut mental. Les persones en situació d'inseguretat residencial, tant dones com homes, presenten nivells molt elevats de mala salut mental, molt per sobre dels de la població general. Aquesta problemàtica afecta 8 de cada 10 persones enquestades, cosa que indica una relació clara entre la inseguretat residencial i els problemes de salut mental.

6

Situacions de vulnerabilitat multicausal
Els relats de vida mostren que les persones de països de renda baixa que viuen en situacions de vulnerabilitat extrema es troben afectades per múltiples factors interrelacionats. Entre aquests factors s'inclouen el prejudici, el racisme i la xenofòbia; la manca estructural d'habitatge; la dificultat per regularitzar la seva situació legal; i les limitacions econòmiques i d'accés als subministraments bàsics associades a l'infrahabitatge. Aquests elements es reforcen mútuament, dificultant que les famílies trobin una sortida digna, malgrat els seus esforços per treballar i mantenir-se al dia amb les seves factures i pagaments quotidians.

Recomanacions

1

Ampliació del parc d'habitatge assequible i social: Incrementar l'oferta d'habitatge públic i assequible, amb prioritats per a grups vulnerables com famílies monomarentals, persones grans amb pensions insuficients i persones sense residència regularitzada per reduir l'ocupació i el relloguer precari.

2

Regularització i integració laboral de persones en situació administrativa irregular: promoure polítiques de regularització que permetin a les persones migrades accedir a feines regulades i amb ingressos adequats, millorant així les seves oportunitats d'accedir a habitatges dignes i segurs. En paral·lel, incloure a persones en situació administrativa irregular de les meses d'emergència locals.

3

Formació i sensibilització a entitats bancàries i administracions públiques: impulsar programes de formació per evitar la discriminació en l'accés i gestió d'habitatges, especialment orientats a entitats bancàries, administracions públiques i altres agents implicats en el sector.

4

Reforma del bo social elèctric: aprobar una modificació de la normativa reguladora d'aquest mecanisme de descomptes en la factura elèctrica per retirar l'obligació de facilitar el número de DNI o NIE a la sol·licitud i permetre'n d'aquesta forma l'accés a les persones en situació administrativa irregular.

5

Implantació integral dels comptadors socials: facilitar la contractació dels subministraments d'aigua i d'electricitat a llars vulnerabilitzades en situació d'ocupació a través de la figura dels comptadors provisionals, desincentivant les connexions irregulars i oferint seguretat a les famílies en aquesta situació, així com a les seves veïnes.

6

Millora de l'atenció psicològica per a persones amb inseguretat residencial: crear programes de suport en salut mental per a persones afectades per la inseguretat residencial, especialment dones i persones en situació d'ocupació o relloguer, per millorar el seu benestar emocional i qualitat de vida. En base a les assemblees d'assessorament col·lectiu de la PAH i l'APE

7

Implementació de sistemes de denúncia per discriminació en habitatge: implementar plans d'inspecció en matèria de discriminació racial en l'accés a l'habitatge, coordinar les diferents accions en matèria sancionadora de les administracions competents, sancionar les conductes que es denuncien, i establir programes pilot amb agències immobiliàries per combatre aquestes conductes.

Bibliografia

- [1] Article "L'administració està obligada a protegir el dret a l'habitatge i reconèixer el racisme tant en l'accés com en el gaudi". SOS Racisme, octubre 2020, enllaç: <https://sosracisme.org/ladministracio-esta-obligada-a-protegir-el-dret-a-lhabitatge-i-reconeixer-el-racisme-tant-en-lacces-com-en-el-gaudi/>
- [2] Infogram "Els àmbits on es manifesta el racisme 2023", de l'informe "(In)Visibles. L'estat del racisme a Catalunya. Informe 2023", març 2024, enllaç: <https://infogram.com/2023els-ambits-manifesta-el-racisme-1h0r6rzi18z8w4e>
- [3] Article "'Desblanquejar' l'accés a l'habitatge", Laura Masó Ferrerons, enllaç: <https://directa.cat/desblanquejar-lacces-a-lhabitatge/>
- [4] Informe "Discriminació a la carta. Exclusió per motius ètnics del mercat de lloguer d'habitatge de Barcelona", Direcció de Serveis de Drets de Ciutadania, novembre 2021, Broll,sccl, enllaç: <https://ajuntament.barcelona.cat/dretsidiversitat/sites/default/files/Discriminacio-a-la-carta.pdf>
- [5] Informe "Percepción de la discriminación por origen racial o étnico por parte de sus potenciales víctimas en 2020", Consejo para la Eliminación de la Discriminación Racial o Étnica (CEDRE), diciembre 2020, enllaç: https://igualdadynodiscriminacion.igualdad.gob.es/wp-content/uploads/08-PERCEPCION_DISCRIMINACION_RACIAL_NAV.pdf
- [6] Informe "Informe INSOCAT per a la millora de l'acció social Indicadors socials a Catalunya en relació al context estatal i europeu", Entitats Catalanes d'Acció Social (ECAS), novembre 2022.
- [7] Informe "Ocupaciones, un tipo histórico de vivienda insegura, precaria e informal". Observatori DESC, 2023, enllaç: https://observatoridesc.org/sites/default/files/publication/files/informe_habitatge_precari_vweb.pdf
- [8] Informe, "Estat de l'exclusió residencial: impactes de la llei 24/2015 i altres mesures de resposta- 2022", ODESC, ASPB, ESF, APE, PAH, 2022, enllaç: https://pobresaenergetica.es/wp-content/uploads/2023/11/Informe_CAST.pdf
- [9] Informe "Emergencia habitacional, pobreza energética y salud: Inseguridad residencial en Barcelona 2017 - 2020", ODESC, ASPB, ESF, APE, PAH, 2020, enllaç: <https://observatoridesc.org/es/informe-emergencia-habitacional-pobreza-energetica-y-salud-inseguridad-residencial-barcelona-2017>
- [10] "Enquesta de Salut de Barcelona (ESB)", Agència de Salut Pública de Barcelona (ASPB), 2021.
- [11] "Indicadors dels objectius de desenvolupament sostenible de la UE per a Catalunya. Objectiu 1: Fi de la pobresa", IDESCAT, 2023, enllaç: <https://www.idescat.cat/indicadors/?id=ods&n=13455>
- [12] "Cens de població i habitatges. Ampliació de resultats de la població estrangera", IDESCAT, 2022, enllaç: <https://www.idescat.cat/poblacioestrangera/>
- [13] Llei 24/2015, del 29 de juliol, de mesures urgents per a afrontar l'emergència en l'àmbit de l'habitatge i la pobresa energètica, enllaç: <https://portaljuridic.gencat.cat/ca/document-del-pjur/?documentId=700006>
- [14] Sentència del Tribunal Constitucional de 2024 a la Llei 1/2022, enllaç: https://www.tribunalconstitucional.es/NotasDePrensaDocumentos/NP_2024_098/STC%203955-2022.pdf
- [15] Decret 141/2012, de 30 d'octubre, pel qual es regulen les condicions mínimes d'habitabilitat dels habitatges i la cèdula d'habitabilitat, enllaç: <https://cido.diba.cat/legislacio/1628095/decret-1412012-de-30-doctubre-pel-qual-es-regulen-les-condicions-minimes-dhabitabilitat-dels-habitatges-i-la-cedula-dhabitabilitat-departament-de-territori-i-sostenibilitat>
- [16] "Desahucios, alquileres y viviendas : Inquilinos y caseros. Suspensión de desahucios y de lanzamientos, y compensación a los arrendadores", Ministerio de derechos sociales, consumo y agenda 2030, enllaç: <https://www.dsca.gob.es/es/derechos-sociales/escudo-social/desahucios-alquileres-y-vivienda/suspension-desahucios-alzamientos>
- [17] Reglament de la taula d'emergència, "Reglament revisat per a l'adjudicació d'habitatges i altres recursos residencials per emergència social per pèrdua d'habitatge", Consorci de l'Habitatge de Barcelona, enllaç: https://www.habitatge.barcelona/sites/default/files/reglament_de_la_mesa_demrgencia.pdf

Amb el suport de

